

MANİSA YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN 2815 ENVANTER NUMARALI MURAKKA'NIN SÜSLEME ÖZELLİKLERİ

Hüseyin ELİTOK

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, huseyin.elitok@atauni.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9485-1516

Elitok, Hüseyin "Manisa Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan 2815 Envanter Numaralı Murakka'nın Süsleme Özellikleri". idil, 90 (2022 Şubat): s. 305-317. doi: 10.7816/idil-11-90-12

ÖZ

İslam sanatları içerisinde müstesna bir yere sahip olan hat, tezhip ve minyatür gibi sanatların incelikle işlenmiş en güzel örnekleri el yazması kitaplarda ve murakka'larda görülmektedir. Önceleri kitap şeklinde hazırlanan murakka'ların ilk örnekleri 15. yüzyıl sonlarında karşımıza çıkmaktadır. 16. yüzyılda daha da gelişen bu eserlerin, özellikle 18. yüzyıldan itibaren çok güzel numunelerine rastlanmaktadır. Murakka'lar her dönemde en güzel hatlarla yazılmış, süslenmiş ve uzun yıllar yıpranmadan korunarak günümüze kadar ulaşması sağlanmıştır. Günümüzde müze, kütüphane ve özel koleksiyonlarda yazı ve tezyinat bakımından oldukça zengin ve iyi korunmuş murakka'lar bulunmaktadır. Bahsi geçen kütüphanelerden birisi de Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'dir. Çalışmaya konu olan eser Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan 2815 Envanter Numaralı Murakka'dır. Eser, "nesih müfredât meşki" olup üç varaktan müteşekkildir. Eserin tarihi, hattatı, mücellidi ve müzehhibi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. İncelenen eser desen, motif, renk, desen ve üslup özellikleri bakımından ele alınarak dönemi içerisindeki yerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Manisa, yazma eser, murakka', hat, tezhip, cilt

Makale Bilgisi:

Geliş: 17 Ocak 2022

Düzeltilme: 2 Şubat 2022

Kabul: 25 Şubat 2022

Giriş

Müslüman Türkler, yalnızca savaş meydanlarında değil, aynı zamanda ilim alanında da İslam'ın sadık ve hünerli neferleri olmuş, maharetini sanat alanında da en seçkin örneklerle ortaya koymuştur. Bahsi geçen sanat alanlarından biri de kitaplardır. El yazmalarıyla yüzyıllar boyunca dini, ilmi ve edebi sayısız esere imza atmış, içeriği kadar sanat değeri de yüksek olan bu eserleri insanlığa bir hediye olarak miras bırakmışlardır. Kur'an-ı Kerimler başta olmak üzere el yazmalarda bahsi geçen nadide örnekler, halen günümüzde varlıklarını koruyabilmektedir. Bu örnekler arasında murakkalar da ayrıcalıklı bir grubu meydana getirmektedirler. Hat, tezhip, minyatür ve cild sanatlarının en güzel örneklerinden olan murakkalar erken dönemlerden itibaren kitap sanatları içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır. Hat sanatında celi yazının gelişiminden önce sanat vasfı taşıyan örnekler daha çok yazmalarda ve murakkalarda kendisini gösterir. Ülkemizde birçok kütüphanede sanat değeri yüksek murakkalar bulunmaktadır (Derman, 2020: 205). Bunlardan birisi de tıp, edebiyat, astroloji, dinî bilimler, tasavvuf, fıkıh, kelam gibi çeşitli konularda (Güney, 2013: 3-4) Arapça, Farsça ve Osmanlıca 8 binden fazla yazma ve 9 binden fazla basılı eseri bünyesinde bulunduran (Alparslan, 2018: 785-786) Manisa Yazma Eser Kütüphanesidir. Çalışmaya konu olan eser de bu kütüphanede korunan 2815 Envanter Numaralı murakka'dır.

Murakka'

Lügatte; "kâğıt parçası, yamalı, yama üstüne yama dikilmiş" mânâsındadır (Yılmaz, 2004: 235; Derman, 2020: 204). Kelimenin aslı murakka'a olduğu halde bizde murakka' olarak yayılmıştır (Yılmaz, 2004: 235). Çoğulu murakkaâtır (Derman, 2020: 204). Mukavvaya yapıştırılan kıtaların bir araya getirilmesiyle yapılan yazı numunelerine, hattat meşk namelerine (hüsn-i hat albümleri) murakka'a denir (Yılmaz, 2004: 235). İlk örneklerine 15. yüzyıl sonlarında rastlanan murakka'lar önceleri kitap şeklinde hazırlanmış ve güzel hatlarla yazılarak bezenmiş ve uzun yıllar korunarak günümüze kadar gelebilmiştir (Özsayiner, 1968: 19; Derman, 2020: 205). XVI. yüzyıla kadar tabana yapıştırılmamış kıtaların üstten ve alttan birbirlerine yapıştırılarak ve tomar (rulo) şeklinde sarıldıktan sonra buna tutturulmuş bir deri mahfazayla korunan; tomar (tûmor) olarak adlandırılan hat yapıtları, XVI. yüzyıldan sonra yerini murakkalara bırakmıştır (Yılmaz, 2004: 236). Özellikle 18. Yüzyıldan itibaren çok güzel örneklerine rastlamak mümkün olmuştur (Yılmaz, 2004: 235). Muhtevasına göre az veya çok sayıdaki kıtaların bir araya gelmesiyle teşekkül eden murakka'lar, nadiren minyatür ve tezhip albümü olarak yapılmışsa da en fazla hüsn-i hat için kullanılmıştır (Özsayiner, 1968: 19; Yılmaz, 2004: 236; Derman, 2020: 205). Birçoğu tanınmış hattatlara ait çeşitli yazı türlerinde yazılmış murakkalar mevcuttur. Bu albümler en fazla aklam-ı sitte ve talik yazı çeşitlerinin müfredat meşkini (elifba) veya mürekkebat meşkini (kasideler, dualar, âyetler ve hadisler) ihtiva eder. (Yılmaz, 2004: 236; Derman, 2020: 205). Murakka'larda gelenek olarak yazı düzeni sülüs-nesih, muhakkak-reyhani, tevki-rika şeklindedir. Aklâm-ı sittenin büyük cinsleri olan sülüs, muhakkak, tevki' yazılarından biriyle yazılan tek satırın altına ince kalemle yazılan cinslerden (nesih, reyhânî, rikâ') birinin getirilmesi âdet olmuştur. Sıra içinde yazılmış murakka' kıtalarında her yazı çeşidinin metnin ayrı yazılması da bir gelenektir. "Müteselsil murakka'" ismiyle anılan bu tarz murakka'larda kıtaların ibareleri yarıda kalmışsa devamı olan kıtalarda tamamlanmış olur. Farklı kıtaların bir araya getirilmesiyle hazırlanan ve "toplama murakka'" denilen murakka'larda her biri müstakil ve hattatı tarafından ayrı ayrı imzalanır. Hatta muhtelif hattatlar tarafından yazılmış kıtaların bir araya getirildiğine de rastlamak mümkündür. Çeşitli kıtaların toplandığı murakka'larda bir kıtanın ölçüsü diğerine uymuyorsa sadece karşılıklı iki kenarın iç pervazı daha geniş tutulur veya takoz adı verilen ayrı bir ara pervaz eklenerek ebadın uyumu sağlandığı gibi bu düzene riayet edilmeden hazırlanmış murakka' kıtalarına da rastlanır (Yılmaz, 2004: 236; Derman, 2020: 205). Murakka'lar şu şekilde yapılır; Murakka' için tasarlanmış kıtalar, bir mukavvaya yapıştırılır. Bezeme yapıldıktan sonra aynı ölçülerde kesilir ve sırt sırta getirilerek üç kenarından ince deri veya kumaş şeritle birbirine tutturulur. Yapıştırılan şeritler aynı zamanda kıta kenarlarının yıpranmasını engeller. Bu ikili kıta yine deri veya kumaş bir şeritle dibinden bir başka ikili kıtaya bağlanır. Bütün kıtalar bu şekilde bir araya getirildikten sonra murakka' klasik üslûpta ciltlenerek üzerine kap geçirilir. Bu tür murakka'lar "düz murakka', kitap murakka'" veya sadece murakka' adıyla anılır. Sırt sırta getirilen iki kıta boğaz tarafından birbirine bağlanıp diğerlerinde de aynen tekrarlanırsa bütün kıtaları aynı anda açıp görmek ve ardından zikzaklı olarak katlamak mümkün olacaktır. Bu türden murakka'lara ise "körüklü murakka'" ismi verilir. (Derman, 2020: 205).

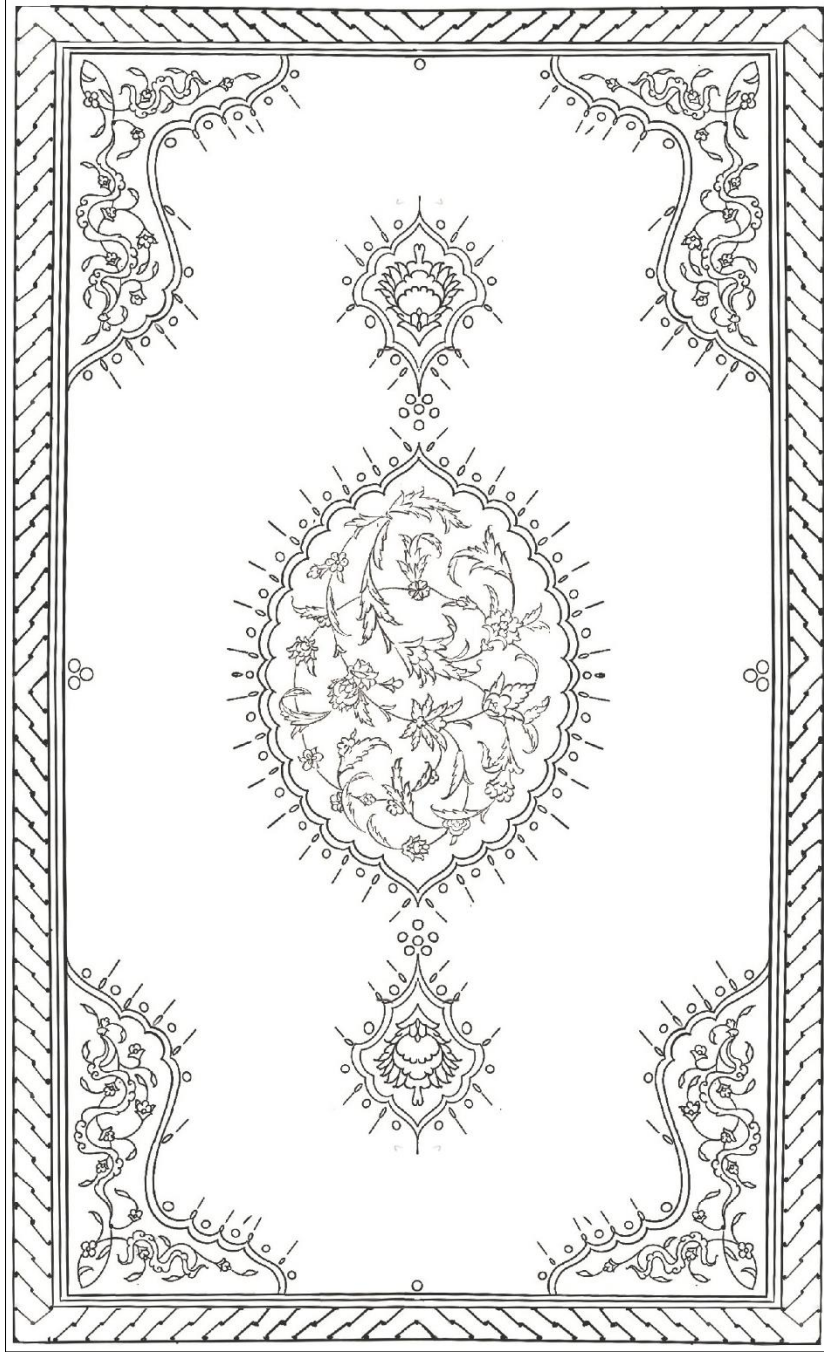
2815 Envanter Numaralı Murakka'nın Özellikleri

Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan murakka' 2815 envanter numarasında kayıtlıdır. 3 varaktan oluşan eserde yazı türü nesih olup is mürekkebiyle yazılmıştır. Her bir varakta yazı, 3 satırdan müteşekkildir. 260x160 mm ebatlarında olan murakka' cildinin kenarlarında hafif kırılma ve yırtılma mevcuttur. Varakların köşelerindeki deride de yine küçük çapta kopmalar vardır. 3. Varakta nemden ötürü kirlenme ve yırtılma söz konusudur. Bu durum yazının dışında kalmış ve yazı etkilenmemiştir. Genel itibariyle eser iyi durumdadır.

Eserin Cildi

Resim 1: Murakka'nın Cildi

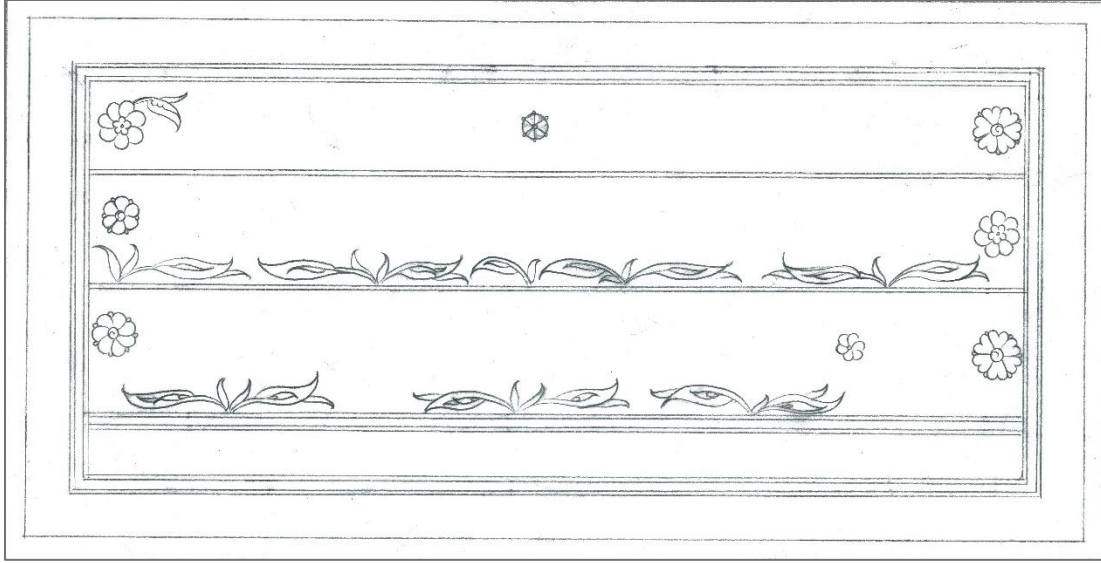
Çizim 1: Murakka'nın Cild Çizimi

Yazma eseri kaplayan cildin yapımında kahverengi deri kullanılmış ve cild kapağı üzerinde "alttan ayırma şemse" tekniği uygulanmıştır. Cild kapağının merkezinde beyzi (oval) şemse ve şemseye bağlı salbekler ile dörtkenarında köşebent süslemesi bulunmaktadır. Şemse hatayı, penç ve yapraklardan kompozisyon oluşturulmuştur. Salbeklerde tek hatayı motifi kullanılmıştır. Köşebentlerde ise bulut ve hatayı grubu motifleriyle desen meydana getirilmiştir. Tezyini kısımların tümünün zeminleri yıldız ile renklendirilmiş ve motifler derinin kendi renginde bırakılmıştır. Süslemeli alanların etrafı altın dandanlı ipliklerle sınırlandırılmış ve basit tığlar uygulanmıştır. Köşebentler arasındaki boşluklara cedveller üzerine üç nokta ve tek nokta yapılmıştır. Deri cild kapağı bordür ile çevrelenmiş ve bordür içerisine zencerek uygulanarak yıldız ile renklendirilmiştir. Bordürün etrafına yıldız ile cedvel çekilmek suretiyle bezenmiştir (Resim 1).

1. Varak

Resim 2: Murakka'nın 1b-2a Varakı

Çizim 2: Murakka'nın 1b Varak Çizimi

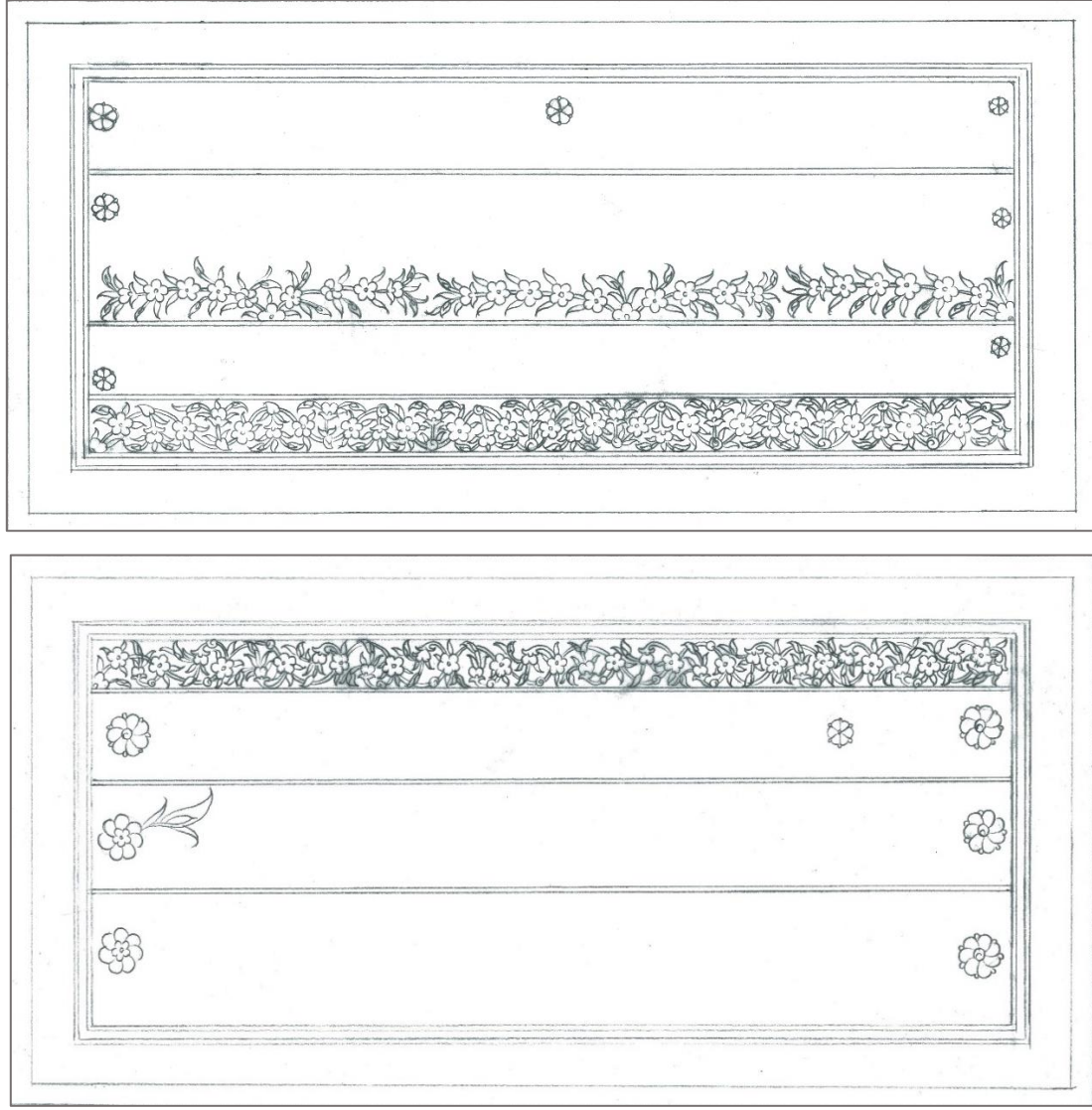
Üç varaktan meydana gelen murakka'nın bütününde sayfa düzeni aynıdır. Varaklar üç satır yazıdan meydana getirilmiş olup nesih hattıyla ve is mürekkebiyle yazılmıştır. Varaklarda standart bir ölçü tutturmak amacıyla satırların bazen altına ya da üst kısmında bazen de orta kısmında boşluklar meydana gelmiştir. Bu boşluklar yerine göre bitkisel motiflerle ya da renkli zemin doldurularak serpmeye biçiminde tezyin edilmiştir. Satır aralarına altın cetveller çekilmiştir. Her bir varakta dörtkenara aynı mantıkta bordür yapılmıştır. Bordürlerin iç kısmında standart olarak yapılan altın ve turuncu cetveller görülmektedir. Dış kısımlarda ise 5 mm'lik altın cetvellerle sınırlandırılmıştır. Sayfa kenarlarında ise çeşitli renklerde serpmeye yapılarak tezyinat tamamlanmıştır.

1. Varaktaki ilk satırın baş, orta ve sonunda duraklar mevcuttur. Baştaki durak kalp formunda altı penç motifinden yapılmıştır. Altın penç motifinin orta kısmı açık mavi renkte olup lacivert tonlama uygulanmıştır. Siyah renkte tahrir çekilen motifin yaprakları arasında lacivert ve turuncu noktalar yapılmıştır. Orta kısımdaki durak daha küçüktür. Yine altı yapraklı olup orta kısmı beyazdır. Turuncu, lacivert ve beyaz renkte detay yapılmıştır. Satırın sonundaki durak yine altı yapraklıdır. Altın zeminli durakta orta kısım pembe renkte olup beyaz ve bordo renkte tonlama yapılmıştır. Motifin sağ üst kısmından çıkan sivri uçlu altın yaprağa yazı zeminindeki boşluğu doldurmuştur. İkinci satırda yine yazının başında ve sonunda altı yapraklı penç motifini durak olarak yapılmıştır. Orta kısımlarında pembe ve turuncu renk kullanılmış olup uygulama biçimleri diğerleriyle aynıdır. Bu satırda yazının alt kısmında ve altın cetvelin hemen üzerinde sağ ve sol tarafa yatık biçimde sıralı olarak altın yapraklar görülmektedir. Yaprakların orta kısımları turuncu açık mavi ve pembe renklerde boyanmış ve tonlama yapılmıştır. Üçüncü satırdaki duraklar yine üç çeşit olarak yapılmış olup birinci satır ile aynı özelliklerdedir. Satırın altındaki boşluğa yine ikili yapraklar aynı şekilde uygulanmıştır. Yazının alt kısmındaki boş alana serpmeye biçiminde süsleme yapılarak turuncu ve altın cetveller çekilmiş ve sayfadaki ölçü korunmuştur. Dörtkenara yapılan bordürde meyilli olarak açık kahverengi ve beyaz renklerde zeminler üzerine serpmeye yapılmıştır. Köşelerde birleştirilen kâğıtlar yapıştırılarak uygulanmıştır. Dörtkenardan altın cetvellerle çerçeve içine alınan yazılı ve tezyinatlı alan dış kısmında serpmeye şeklinde süslemeyle tamamlanmıştır. Birinci varakın ikinci kıt'asında yapılan duraklar yine aynı mantıkta olup buradaki duraklarda iğne perdahı uygulaması daha belirgindir. Üçüncü satırdan sonra iki adet bordür süslemesi bulunmaktadır. İç kısımdaki bordürde penç, gonca ve yapraklardan desen oluşturulmuştur. Altın dallarla klasik tezhip tekniğinde yapılan desende renk olarak sarı, açık mavi, pembe ve turuncu tercih edilmiştir. Motiflere ayrıca tonlama yapılmıştır. Dış kısımda kalan bordürde sarı renkte zemin boyanmış ve üzerine gri tonlarda serpmeye yapılmıştır. Sayfa düzeni diğerleriyle aynıdır (Resim 2).

2. Varak

Resim 3: Murakka'nın 2b-3a varağı

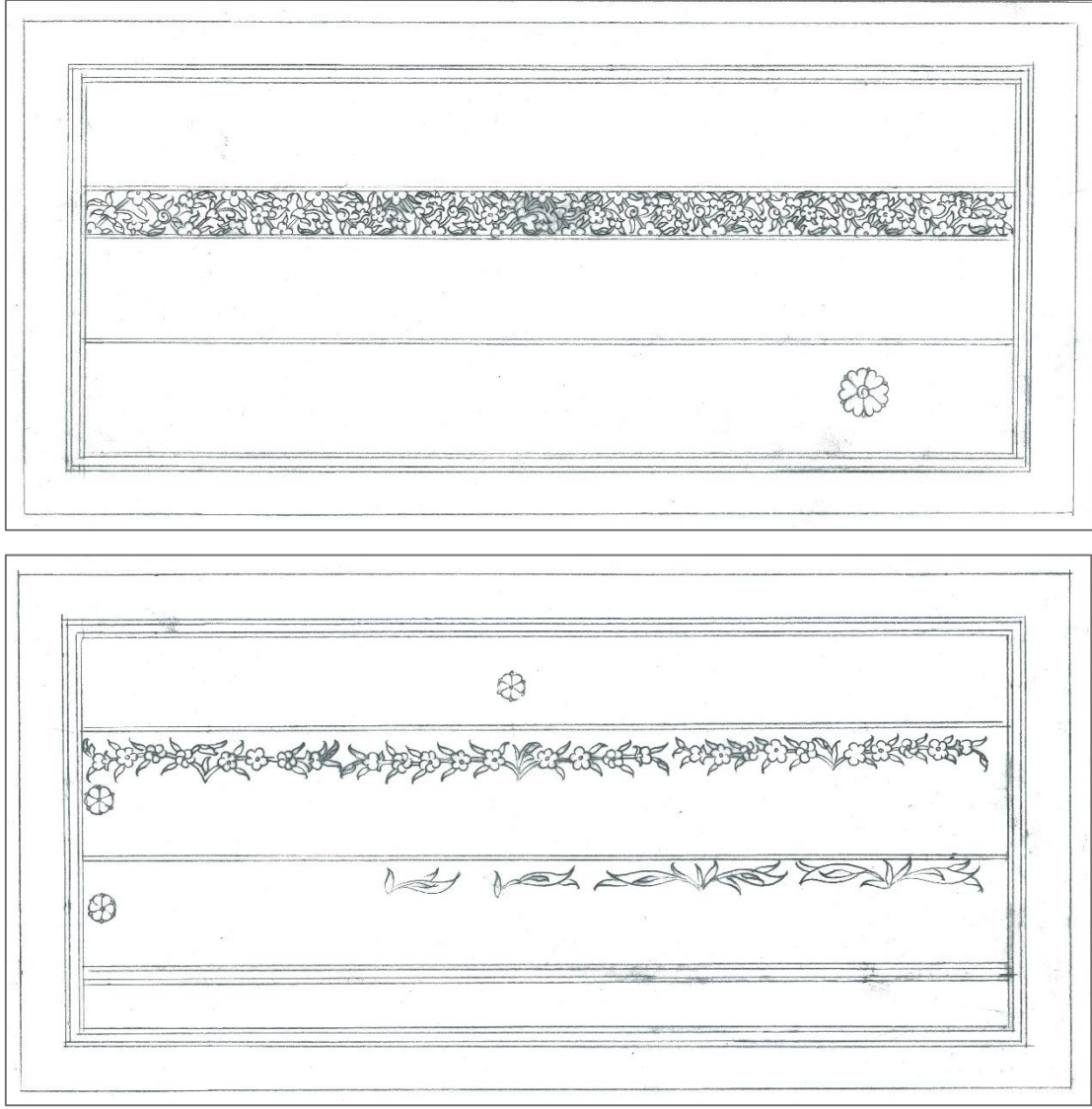
Çizim 3: Murakka'nın 2b-3a Varak Çizimi

İkinci varakta penç motifinden farklı olarak dairevi salyangoz biçimli duraklar görülmektedir. Bu duraklar altın zeminli olup lacivert ve turuncu renklerde tonlama yapılmıştır. İkinci satırın altına yapılan tezyinat yine klasik tezhip tekniğindedir. Tasarımda tek dal üzerine yerleştirilen motifler üç parça halinde uygulanmıştır. Tek tip penç motiflerinin kullanıldığı desende uç kısımlara yapılan gonca ve yapraklarla desen sonlandırılmıştır. Yapraklarda altın ve turuncu renk kullanılmıştır. Renk olarak açık mavi, turuncu pembe ve lila tercih edilmiştir. Motiflere tonlama, yapraklara ise iğne perdahı yapılmıştır. Üçüncü satırın altındaki süsleme birinci varaktakiyle aynı özelliklere sahiptir. İkinci varanın ikinci kıt'asında yapılan duraklar birinci varakla benzerlik göstermektedir. Bu varakta süsleme birinci satırın hemen üstünde yapılmıştır. Bu kısımdaki tezyinat ikinci varanın birinci kıt'asının üçüncü satırıyla aynı olup motiflerde fazladan sarı renk kullanılmıştır (Resim 3).

3. Varak

Resim 4: Murakka'nın 3. varacağı

Çizim 4: Murakka'nın 3. Varak Çizimi

Üçüncü varanın birinci kıt'asında altı yapraklı tek durak yapılmıştır. Bu varakta süsleme birinci satırın hemen altında olup birinci varaktakiyle benzerlik göstermektedir. Bu kısımdaki desende diğerlerinden farklı olarak yuvarlak formda salyangozlar motif olarak kullanılmıştır. Üçüncü varanın ikinci kıt'asındaki üç durak yine diğerleriyle aynı mantıkta yapılmıştır. Bu kısımda bezeme ikinci ve üçüncü satırın üzerine yapılmıştır. İkinci satırdaki bezme ikinci varakla benzerlik göstermektedir. Bu kısımdaki tek fark motiflere eklenen sarı renktir. Üçüncü satırın üzerindeki bezeme ise birinci varanın ilk sayfasındaki ikinci ve üçüncü satır bezemesiyle aynı özelliklere sahiptir (Resim 4).

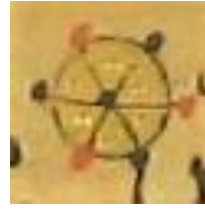
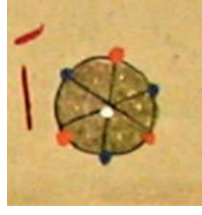
Duraklar

Resim 5: Murakka'nın Durakları ve Çizimleri

Değerlendirme ve Karşılaştırma

Türk-İslam Sanatında hat, tezhip, ebru, minyatür ve cild sanatlarının en güzel örnekleri yazma eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Murakka'larda bu bağlamda kendine has özellikleriyle müstena bir yere sahiptir. Ülkemizde yazma eser yönünden oldukça zengin olan kütüphanelerimizde çok değerli yazmaların yanı sıra murakka'larda kendine önemli bir yer edinmiştir. Bahsi geçen kütüphaneden birisi de Manisa Yazma Eser Kütüphanesidir. Kütüphaneden elde edilen murakka' çalışma konusu olmuştur. Kıymete değer görülen murakka' üç varaktan meydana gelmiştir. Tarihsiz olan eser tezyini açıdan incelenmiş, desen tasarımları yapılmış, farklı kütüphanelerden eserlerle mukayese edilerek dönemi içerisindeki yerinin tespitine çalışılmıştır. Eserin cildinde kahverengi deri kullanılmış ve cild kapağı üzerinde "alttan ayırma şemse" tekniği uygulanmıştır. Cild kapağının merkezinde beyzi (oval) şemse ve şemseye bağlı salbekler ile dörtkenarında köşebent süslemesi bulunmaktadır. Cild, form ve bezeme açısından klasik dönem özelliklerini yansıtmaktadır (Resim 1). Üç varaktan müteşekkil olan murakka'nın bütününde sayfa düzeni aynıdır. Tezyinatta genelde tek tip penç ve gonca motifleri kullanılmış, klasik tezhip tekniğinde olduğu gibi tahrir çekilerek motiflere tonlama yapılmıştır. Ayrıca bazı satırların altında yer alan sade ve irice yapılmış yapraklar Osmanlı kitap bezemeciliğinde çok rastlanılan bir durum değildir. Altı çeşit durak kullanılan eserde, penç motifi esas alınmıştır. Tarihsiz olan eseri en azından dönem açısından değerlendirebilmek amacıyla karşılaştırma yapmak uygun bir tavır olacaktır. Karşılaştırma eserdeki duraklar ile yapılacaktır. Eserin 1. durak gülü (Resim 6) Pertevniyal Valide Sultan Koleksiyonunda bulunan 1854 tarihli 35 envanter numaralı Delâilü'l Hayrât (Resim 7), Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan 1854 tarihli 10 envanter numaralı Haseki Mustafa Ağa Vakfiyesi (Resim 8), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan 1815 tarihli 00018 envanter numaralı Serez Koleksiyonunda bulunan Kur'ân-ı Kerim (Resim 9) ve yine Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan 1750 tarihli 00001 envanter numaralı Çelebi Abdullah Koleksiyonu Kur'ân-ı Kerim'indeki (Resim 10) durak gülleri ile aynı süsleme özelliklerine sahiptir. Murakka'nın 2. durak gülü (Resim 11), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan 1815 tarihli 00018 envanter numaralı Serez Koleksiyonunda bulunan Kur'ân-ı Kerim'deki (Resim 12) durak gülü ile aynı özelliktedir. Murakka'nın 3. Durak Gülü (Resim 13), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan 1750 tarihli 00001 envanter numaralı Çelebi Abdullah Koleksiyonu Kur'ân-ı Kerim'indeki (Resim 14) durak gülleri ile aynı süsleme özelliklerine sahiptir.

Resim 6: Murakka'nın 1. Durak gülü	Resim 7: S.K. Pertevniyal Valide Sultan Koll. 35 E. N. Delâilü'l Hayrât Durak Gülü (M. 1854).	Resim 8: V.G.M. A. Haseki Mustafa Ağa Vakfiyesi 10 E. N. (M. 1854).	Resim 9: S.K. Serez Koll. 00018 E. N. Kur'ân-ı Kerim Durak Gülü (M. 1815).	Resim 10: S.K. Çelebi Abdullah Koll. 00001 E. N. Kur'ân-ı Kerim Durak Gülü (M.1750)
---	--	--	---	--

Resim 11: Murakka'nın 2. Durak Gülü	Resim 12: S.K. Serez Koll. 000018 E. N. Kur'ân-ı Kerim Durak Gülü (M. 1815).	Resim 13: Murakka'nın 3. Durak Gülü	Resim 14: S.K. Çelebi Abdullah Koll. 00001 E.N. Kur'ân-ı Kerim Durak Gülü (M.1750)
--	---	--	---

Sonuç

İslam Medeniyetinin gelişiminde ve yayılmasında yadsınamaz katkıları olan Türkler, benzer bir katkıyı tezyini sanatlarında da ortaya koymuşlardır. Müslüman Türklerin bahsi geçen alanlardaki maharetini daha erken dönemlerden itibaren görebilmek mümkündür. Asırlar boyu gelişerek meydana getirilen kitap sanatlarının örnekleri, geçmişte olduğu gibi günümüzde de halen verilmeye devam etmektedir. Tarihi süreç içerisinde dönemsel özellikleriyle görülen bu örnekler, kendilerine has konu, renk, motif ve kompozisyon anlayışlarıyla adeta kendi dönemlerinin inceliklerini yansıtmaktadır. Makale konusu olarak tercih edilen murakka' da bu kapsamda karşımıza çıkan bir örnektir. Eserin üzerinde herhangi bir kaydın olmaması sebebiyle tarihlendirilmesi ancak süslemesinin benzer örneklerle mukayese edilmesiyle yapılabilmektedir. Çalışmaya konu olan eser, "nesih müfredât meşki" olup üç varaktan müteşekkildir. Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan 2815 Envanter Numaralı bu murakka', bezeme özellikleri açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Tarihsiz olan murakka', tezyini açıdan ele alınmış, desen tasarımları yapılmış ve farklı kütüphanelerden eserlerle mukayese edilerek dönemi içerisindeki yerinin tespitine çalışılmıştır. Eserin cildi form ve bezeme açısından klasik dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak karşılaştırılması yapılan bezemeler göz önüne alındığında eser cildinin 18.-19. yüzyılda yapılmış olduğu fikri ağır basmaktadır. Bu da klasik uygulamaların geç dönemlerde de sevilerek uygulanmaya devam ettiğini gösterir (Resim 1). Üç varaktan meydana gelen eserin sayfa düzeni, tamamında aynıdır. Varaklar, üç satır halinde kaleme alınmıştır. Metnin çevresi bordürlerle sınırları çizilerek meydana getirilmiştir. Varakların geri kalan kısımlarında serpm tekniğinde süsleme uygulanmıştır (Resim 2, 3, 4). Murakka'nın tezhibinde çoğunlukla tek tip penç ve gonca motifleri görülür. Bununla beraber bazı satırların altında yer alan sade ve irice yapılmış yapraklar ender uygulamalar olarak karşımıza çıkar. Penç motifleri esas alınan eserin durakları altı çeşit olarak uygulanmıştır (Resim 5). Sonuç olarak, eserin cildi klasik dönem özelliklerini yansıtmamasına rağmen murakka'nın süslemelerinin daha geç tarihli olduğu gerçeği sonucunda 18.-19. yüzyıldaki klasik dönem temsilcisi olduğu düşünülebilir. Eserin varaklarında satır aralarında kullanılan tek tip motifleri ile yapraklarda ve durakların zeminlerinde yapılan iğne perdahı uygulamaları 18.-19. yüzyıl bezemelerinde sıkça görülen bir durumdur. Bu yüzyıl el yazmalarındaki duraklarla yapılan karşılaştırma bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Alparslan, E. (2018). Türk Cilt Sanatında Çeharkuşe Ciltlerin İncelenmesi. *Ulakbilge*, 6 (25), 783-800. <https://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1530362141.pdf>
- Derman, U. (2020). "Murakka". *TDVİA*, 31, 204-205.
- Güney, G. (2013). Manisa Yazma Eser Kütüphaneleri ve Manisa Yazma Eser Kütüphanesindeki Bazı Mushaf-ı Şerif Yazmalarının Ciltleri, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Manisa Özel Sayısı)*, 11 (3) 1-21.
- Özsayiner, Z. C. (1986). Hat Sanatında Murakkalar. *Antika*, (14), 16-19.
- Yılmaz, A. (2004). *Türk Tezhip Sanatları Tabir ve İstılahları*, İstanbul: Damla Yayınevi.

ORNAMENTATION FEATURES OF MURAKKA WITH INVENTORY NUMBER 2815 IN THE MANISA MANUSCRIPT LIBRARY

Hüseyin ELİTOK

ABSTRACT

The most beautiful examples of arts such as calligraphy, illumination and miniature, which have an exceptional place in Islamic arts, can be seen in manuscripts and murakkas. The first examples of murakkas, which were previously prepared in the form of a book, appear at the end of the 15th century. Well-designed examples of these works, which developed further in the 16th century, can be found since the 18th century. Murakkas were written with the most beautiful calligraphy in every period, decorated, and preserved for many years without being worn out. Today, there are well-preserved murakkas in museums, libraries and private collections, rich in writing and ornamentation. One of the mentioned libraries is the Manisa Manuscript Library. The study deals with Murakka with Inventory Number 2815, which is preserved in the Manisa Manuscript Library. The work is "nesih müfredat meşkî", and consists of three leaves. There is no information about the history, calligrapher, bookbinder and illuminator of the work. The study aims at determining its place in the period examining it in terms of pattern, motif, colour, technique and style.

Keywords: Manisa, manuscript, murakka, calligraphy, illumination, binding